

sat som noget nær et universalmiddel til afhjælpning af eksistensens problemer. På den ene side kan dette have nogle problematiske konsekvenser for menneskets forståelse af og omgang med sin egen eksistens. På den anden side har det også ført til en begyndende afmystificering og afstigmatisering af psykiske lidelser.

Hvor Shorter tilsyneladende har fremført et langt og temmelig ensidigt forsvar for den biologiske psykiatri, ender hans værk her, ikke blot med en diagnosticering af nogle problematiske konsekvenser af psykiatriens rebiologisering, men også med en indrømmelse af, at de psykologiske og sociale aspekter ved psykiske sygdomme ikke helt må underkendes. Det bliver også afslutningen på et værk, der på den ene side må roses for at være det første forsøg i lang tid på at skrive en syntese af hele psykiatriens historie (hvis man da ser bort fra, at Shorters værk så dagens lys nogenlunde samtidigt med, at Michael Stones monumentale værk *Healing the Mind* blev udgivet). Men på den anden side bør Shorter dog også kritiseres for at være alt for ensidig i sin fremstilling af denne historie.

Anders Drøby Sørensen

Danske Nobelprismodtagere

Henry Nielsen og Keld Nielsen (red.): *Neighbouring Nobel – The History of Thirteen Danish Nobel Prizes*, Aarhus Universitetsforlag 2001, 624 sider, 498 kr.

I december 1997 fik Aarhus Universitet sin første Nobelprismodtager. Jens Christian Skou blev tildelt Nobelprisen for sin opdagelse af den såkaldte natrium-kalium pumpe. En opdagelse som fandt sted i 1957. Denne begivenhed satte, sammen med hundredåret for Nobelprisens indstiftelse, gang i et projekt, der foreløbig er blevet til en bog, som fortæller historien om de 13 Nobelpristagere Danmark hidtil har fostret. Senere i år [2001, red.] vil Den Sorte Diamant have en udstilling om samme emne, og til denne lejlighed præsenteres også en dansk oversættelse af bogen.

Hovedvægten i *Neighbouring Nobel – The History of Thirteen Danish Nobel Prizes* er lagt på en biografi af hver enkelt af de danske Nobelpristagere. Her forsøger bogens forfattere at beskrive de enkelte modtageres baggrunde, de videnskabelige miljøer som modtageren befandt sig i, og hvilken effekt udnævnelsen havde for prismodtageren. Dette sker i et meget nøgtern sprog, hvor hver enkelt detalje bliver vendt. For at kunne gøre dette, har forfatterne gennemgravet Nobelarkivet i Oslo, som blev åbnet i 1974 for materiale, der er mere end 50 år gammelt. Overordnet forsøger bogen at beskrive den udnævnelsesprocedure, som har gjort sig gældende

i Nobelinstitutionen, dvs. hvem indstillede hvilke kandidater, hvilke kriterier blev brugt til at afgøre om en kandidat skulle underlægges nærmere undersøgelse, og hvilke forhold var de udslagsgivende i bedømmelsen af, om en kandidat var værdig til at modtage Nobelprisen. Endelig forsøger bogen at give svar på mere ømtålelige spørgsmål. Er danskerne blevet favoriseret i uddeelingen af Nobelprisen? Har danske Nobelprismodtagere modtaget ufortjente priser? Og selvfølgelig: om visse danskere bevidst blev overset. De konklusioner, der drages her, forbliver dog meget forsigtige, og i stedet for at lede efter svar på kritiske spørgsmål til Nobelprisens historie og virke, bør bogen læses for den gode historie.

Af de emner som bogen bruger specielt mange sider på er bl.a. tildelingen af Nobelprisen i litteratur i 1917 til Karl Gjellerup og Henrik Pontoppidan. En pris mange havde foretrukket var gået til Georg Brandes, som på det tidspunkt allerede havde været nomineret 8 gange. Grunden til, at Brandes aldrig fik prisen, var, at Nobelkomiteen fandt, at hans forfatterskab faldt udenfor det område, som Nobelprisen i litteratur var rettet mod. Alfred Nobel havde nemlig i sit testamente villet belønne kandidater, der havde leveret det fornemmeste arbejde inden for en idealistisk tendens, og flere personer inden for Nobelkomiteen fandt Brandes fuldstændig blottet for idealisme. Da man nu alligevel ville tildele en Nobelpris i litteratur til Danmark, bl.a. grundet vores neutralitet under Første Verdenskrig, og fordi man godt var klar over det pinlige i at forbigå

Brandes, var den mest oplagte kandidat for Nobelkomiteen, Karl Gjellerup, som på det tidspunkt havde boet 25 år i Tyskland. Selvom komiteen fandt Gjellerup oplagt, kunne man dog godt se, at han ikke helt havde Brandes karakter. Løsningen på dette blev, at man delte prisen mellem Gjellerup og Pontoppidan. Så selvom alle i dag kender navnene Brandes og Pontoppidan, mens få husker Gjellerups bedrifter, er historien den, at Nobelkomiteen fandt Brandes for let til Nobelprisen, og at Pontoppidan kom med som det tynde øl, ved siden af Gjellerup.

En anden anekdote, som bogen kommer ind på, er den Nobelpris, som Karen Blixen aldrig fik, men i stedet fik hun så den ære, at Hemingway i et meget berømt interview fortæller, hvordan han hellere havde set Nobelprisen gå til Blixen end sig selv.

Dette illustrerer meget godt en af de pointer, som bogen kommer frem til, nemlig at tildelingen af Nobelprisen har haft meget lille indflydelse på modtagerens eftermæle. Ved at gennemgå div. litteratur og leksika kan bogen vise, hvordan tildelingen af spalteplass til den enkelte forfatter ikke afhænger af, om han eller hun har modtaget Nobelprisen. Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt Danmark er blevet favoriseret i tildelingen af Nobelprisen, bemærker bogen her, at begge de to Nobelpriser som Danmark har modtaget i litteratur, er blevet tildelt under krige. Gjellerup og Pontoppidan modtog deres pris i 1917 under Første Verdenskrig, hvor netop Danmarks neutralitet, fik positiv bevågenhed fra Nobelkomiteen. Johannes V. Jensen modtog sin pris i 1944, hvor

Danmark var besat af Tyskland. Her kan man uden de store problemer se Nobelprisen som en venskabelig gestus fra Sverige til Danmark i en svær tid.

Mens der altså ofte har været politiske interesser med i spillet omkring uddeelingen af Nobelprisen i litteratur og af fredsprisen, har man af indlysende grunde ikke haft de samme problemer indenfor de videnskabelige priser. Alligevel er et andet af de store emner, som bogen bruger mange sider på, hvorfor Bohr først fik sin pris i 1927, sammen med Einstein, når begge i flere år havde været de to mest anerkendte fysikere. Einstein for sin relativitetsteori som han fremsatte i 1905, og Bohr for sin atommodel som han fremsatte i 1911. Bohr måtte vente, fordi Nobelkomiteen, som mange andre, havde svært ved at acceptere, at teorien for de mest elementære ting i denne verden, skulle bygge på postulater – postulatet om kvantificering af impulsmomentet. Einstein måtte vente, fordi det var svært at acceptere en teori, der på så radikal vis brød med den klassiske fysik, og som samtidigt var næsten umulig at verificere, da afvigelserne mellem klassisk og relativistisk fysik er næsten umulige at observere i et laboratorium. Faktisk modtog Einstein aldrig en Nobelpris for sin Relativitetsteori, i stedet modtog han en for opdagelsen af lovene for den Fotoelektriske Effekt, som er en af grundstenene i Bohrs atommodel.

Bohrs Nobelpris er nok den (danske) Nobelpris, der huskes bedst, og det er ikke uden grund. I 1920 havde Bohr nomineret Einstein til Nobelprisen i fysik og efter selv at have modtaget sin pris, brugte Bohr megen energi på

at nominere andre fysikere. 12 ud af de 14 kandidater, som Bohr nominerede, modtog prisen, hvilket vidner om den enorme respekt Bohr havde i Nobelkomiteen. At Danmark på den måde fik en mand indenfor murerne, var dog ikke ensbetydende med, at flere danskere blev tildelt Nobelprisen. Bohr nominerede nemlig aldrig nogen danskere, i stedet var det hans kollegaer ved Institut for Teoretisk Fysik, som for størstedelens vedkommende havde udenlandsk statsborgerskab, der blev tilgodeset. Ligesom det var Bohrs kollegaer fra udenlandske universiteter, der havde nominerede Bohr til Nobelprisen, mens ingen danskere havde fået den ide at nominere Bohr. Tildelingen af Nobelprisen til Bohr og Einstein blev også starten på en ny tid for Nobelprisen i fysik. Fra fortrinsvis at være blevet uddelt til eksperimentalt fysikere, modtog et stort antal kvantefysikere nu prisen. En anden grund til at huske Nobelprisen til Bohr er, at der faktisk er 2 af dem. I 1975 modtog Niels Bohrs søn, Aage Bohr, Nobelprisen for hans og Ben Mottelson (som faktisk havde dansk statsborgerskab) en Nobelpris for deres kortlægning af strukturerne i atomernes kerner. Niels Bohrs far, Christian Bohr, blev nomineret til Nobelprisen i medicin i 1907 og 1908, og havde der været en Nobelpris i matematik havde Niels Bohrs bror, Harald Bohr, nok modtaget en.

Selvom historien om Bohr dynastiet er imponerende, er en af bogens pointer faktisk, at den også er undtagelsen fra reglen. Langt de fleste danske Nobelprismodtagere var anonyme mennesker, der brugte tiden på at forske og derfor ikke var specielt

fremtrædende i offentligheden, hvorfor mange af dem også er glemt i dag. En af de danske Nobelpriser, der var mest sikker, var tildelingen af Nobelprisen i medicin til Henrik Dam i 1943 for hans opdagelse af vitamin K, men hvem forbinder i dag navnet Henrik Dam med andet end nogle skandaler i fødevareministeriet.

Christoffer Karoff

Elin Andersen & Karen Klitgaard Povlsen:

Tableau – Det sublime øjeblik,
Klim, 207 sider, 250 kr.

Et tableau er fremstillingen af det standsede billede eller den frosne fremstilling. Tableau betyder slet og ret billede på fransk, men refererer til de æstetiske udtryk, der opstår når en kropslig handling standses i et stillbillede eller i en fast attitude i forskellige æstetiske udtryksformer som drama, maleri, skulptur, litteratur m.m. Tableauret står i nært forhold til det sublime, et begreb der har en central placering i 1700 tallets æstetik, og hvis betydning udvides op igennem 1700 og 1800 tallet, hvor det sublime får nye betydninger og kommer til at omfatte flere forskellige kunstarter. Det sublime øjeblik indtræffer der, hvor den æstetiske fremstilling standses i et øjeblik, og der etableres et tableau, som træder ud over det blot skønne og får sublim karakter.

Fra slutningen af 1700 tallet og over 1800 tallet opstår der en fascination af tableauer og disses æstetiske virkninger, man begynder i saloner og i borgerskabets kredse, at iscenesætte scener og arrangere fremstillinger med ubevægelige personer og genstande. Motiverne hentes fra maleri, litteratur og med den nye politiske kultur lader man sig også inspirere af politiske scener fra fx den franske revolution. Artiklerne i antologien reflekterer denne bevægelse, hvor tableauret ansues fra forskellige faglige vinkler: over fotografiet, til skuespillet, litteraturen, den engelske landskabshave og